

2015 YILI SEÇİM BİLDİRGELERİNİN
KÜLTÜR POLİTİKALARI PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRMESİ

MAYIS 2015

Bu politika metni İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın kültür politikaları çalışmaları kapsamında hazırlanmıştır. Metnin doğrudan ve dolaylı kullanımı durumunda kaynak gösterilmesi rica olunur.

Daha fazla bilgi için: www.iksv.org/tr/kultur_politikalari

2015 Yılı Seçim Bildirgelerinin Kültür Politikaları Perspektifinden Değerlendirmesi

İKSV'nin Kültür Politikaları Çalışmaları kapsamında hazırlanan ve Ocak 2015'te yayımlanan **Seçim Bildirgeleri İçin Siyasi Partilere Kültür Politikaları Öncelikleri ve Öneriler** başlıklı politika metni, kültür politikaları alanında Türkiye'nin irade ve düzenlemelere ihtiyaç duyduğu alanları belirleme ve partilerin seçim bildirgelerini bu noktaları dikkate alarak oluşturmaları hedefini taşıyordu. Haziran 2015'teki genel seçimler öncesinde, bu belgede yer alan başlıklar ışığında, partilerin seçim bildirgelerinin karşılaştırmalı bir değerlendirmesini sunuyoruz.

2011 yılı seçim bildirgesinde yalnızca "Kültür" başlığına yer veren **AKP** (AK Parti), bu seçimler için bu başlığı sanatı da içerecek şekilde "Kültür ve Sanat" olarak genişletiyor. **CHP**, **MHP** ve **HDP**'nin bildirgeleri de "Kültür ve Sanat" başlığını taşıyor. AKP "Kültür ve Sanat" başlığını alt başlıklara bölmeyerek hedef ve politika önerilerini alt alta açıklamış. CHP "Yasal Düzenlemeler", "Kurumsal Dönüşüm" gibi başlıklar altında hedeflerini anlatmış. MHP "çatı vaat" olarak tanımlanabilecek bir vaadi başlık yapıp sonrasında açıklamalara yer veriyor. AKP'nin bir kısmı faaliyet sayılabilecek alt düzenlemelere de yer verdiği bildirgesine karşılık CHP daha geniş kapsamlı düzenlemelere yer vermiş. HDP'nin bildirgesinin politika önerilerinden çok değerler vurgusu içeren (özgürlükler ve sosyal haklar) bir metin olduğunu söylemek mümkün. HDP de önerilerini alt alta sıralıyor, fakat çoğu öneriye dair ayrıntılar belirtilmemiş. MHP, 2011'deki bildirgesinde "Kültür ve Sanat" başlığı altında yer alan çoğu maddeyi 2015'te de aynen kullanmış olsa da, kültür ve sanata bu bildirgesinde daha fazla yer ayırıyor.

Kültüre erişim ve katılım hakkı

Seçim bildirgelerinde kültürel hakların tam anlamıyla desteklenmesi ve genişletilmesine yönelik planların yer alması büyük önem taşıyor. Kültürel hakların ve bunlarla ilintili olarak ifade özgürlüğünün anayasal güvence altına alınması gerekiyor. İKSV'nin öneri metninde yer alan "Sanatçıların ifade özgürlüğü ile vatandaşların kültüre erişim ve katılım hakkı anayasal güvence altına alınmalıdır" ifadesinden yola çıkarak partilerin bu konuya verdiği ağırlığı herhangi bir sıra gözetmeden değerlendirdik:

CHP'nin bildirgesinde kültüre erişimin bir insan hakkı olduğu vurgulanarak özellikle ifade özgürlüğünün güvence altına alınması için bir sanat yasası çıkarılacağı vurgulanıyor. Vatandaşların kültüre ve sanata erişiminin kolaylaştırılacağı söyleniyor. Yasanın kapsamı ya da erişimin nasıl kolaylaştırılacağına ayrıntılarına girilmesinde de, kültüre erişimin bir insan hakkı olarak değerlendirilmesinin çok önemli bir adım olduğunu vurgulamak gerekiyor.

HDP ise bildirgesinde ifade özgürlüğüne ve sanatın özgürce ifadesine özellikle vurgu yaparak sansürü kolaylaştıran mekanizmaların eleneceğini belirtiyor.

MHP bildirgesinde "sanatçı, her devrinde ve her yaşında korunacaktır" ifadesine yer verirken bu korumanın kapsamı ve yasal düzleminin ne olacağı açıklanmıyor.

AKP, "herkesin kültür ve sanat faaliyetlerine katkıda bulunduğu" bir toplum tahayyül ederken "sivil toplumun kültür ve sanat faaliyetlerine aktif katılımı"na sağlayacak mekanizmaları artıracaklarını belirtiyor. Öte yandan, Türkiye'de sivil toplumun ve sektör temsilcilerinin kültür-sanat alanındaki karar alma süreçlerine katılımını artıracak mekanizmaların geliştirilmesi ve politika geliştirirken

ortak akla dayalı bütüncül bir yaklaşımın izlenmesi daha büyük önem arz ediyor. AKP bildirgesinde ifade özgürlüğünü geliştirmeye yönelik bir ifade yer almazken, “kültür-sanat eserlerinin özgürce üretilmelerinin önünü açacak hukuki altyapının geliştirileceği” belirtiliyor, fakat bu yönde nasıl bir düzenleme öngörüldüğü açıklanmıyor.

Kültürel miras

AKP'nin seçim bildirgesinde en fazla vurgu yapılan konu kültürel miras. Koruma, muhafaza etme gibi kelimelerin sıklıkla kullanıldığı bildirmede “simgesel değer ve kutsallık atfedilen kültürel varlıkların korunacağı” ve “kent bölgelerindeki dokunun bütüncül şekilde ortaya çıkarılması ve korunması”nın sağlanacağı vurgulanmış. Bu vaatlerin uygulanabilmesi için önceki dönemlere kıyasla bir politika değişikliğine gidilmesi gerekiyor.

CHP'nin bildirgesinde UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'nin imzalanarak yürürlüğe sokulacağı belirtiliyor. İKSV'nin metninde de belirtildiği üzere kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunması ve geliştirilmesi için 2005 yılında UNESCO tarafından kabul edilen bu belgeye atıfta bulunulması kültürel miras alanı açısından büyük önem taşıyor. Ancak bu belge halihazırda imzalamış durumda, sadece meclis tarafından onaylanarak yürürlüğe sokulması bekleniyor. Diğer taraftan, emlak vergilerinden alınan taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına ait katkı payının bu alan için kullanılacağı belirtilmesi de önemli.

HDP'nin bildirgesinde ise “yaşayan ve kaybolan dillerdeki sanat eserlerinin üretilmesi ve sergilenmesi”ne verilecek destek ile somut olmayan kültürel miras konusunun da altı çiziliyor.

MHP bildirgesinde de AKP bildirgesinde olduğu gibi koruma konusuna özel bir vurgu yapılıyor. Fakat bu vurgu, kültürel çeşitliliğe yeterli önemi vermiyor, kültürel mirası tüm unsurlarıyla koruma ve en önemlisi geliştirme konusuna ağırlık verilmesi gerekiyor.

Ek olarak toplumsal hafızada yer etmiş, sembolik önemi yüksek yerlerle ilgili verilecek tüm kararların (örneğin CHP bildirgesinde geçen, eski Madımak Oteli'nin işlevi ve isminin ne olacağı konusu) – mekânın isminden nasıl kullanıma açılacağına kadar – katılımcı ve ilgili tüm aktörleri sürece dahil eden bir biçimde hassasiyetle alınması gerekiyor. Bu tür süreçlerin doğru işlenmesi de, en az sonuç kadar önem arz ediyor.

Yapısal düzenlemeler

Devletin kültür politikaları alanındaki rolünün teşvik edici ve altyapı hazırlayıcı olması sanat ve kültürün her vatandaş tarafından özgürce yaşanabildiği bir ülke hedefi için hayati önem taşıyor. Devletin bu alana doğrudan müdahale etmesi doğru olmamakla birlikte, bu alanın teşviklerle desteklenmesi gerekiyor. Bu anlamda İKSV'nin öneri metninde de belirtildiği üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bütçesinin kültür ve sanata özel önem atfedilen ülkelerdeki muadillerinde olduğu gibi daha yüksek bir oranda olması ve %1'e çıkarılması ilk etapta atılabilecek adımlardan sayılabilir.

CHP'nin bildirgesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın iki ayrı bakanlığa dönüştürüleceğinin söylenmesi önemli, zira yalnızca kültür alanıyla doğrudan ilgili bir bakanlığın olması bu geniş alanın ihtiyaçlarına ancak cevap verecektir. Ayrıca bildirmede, bakanlığın bütçesinin genel bütçedeki payının artırılacağı söyleniyor. Bu önemli bir vaat olsa da, ilk aşamadaki hedef oranının belirtilmemesi vaadi belirsiz kılıyor.

HDP'nin bildirgesinde bakanlıkla ilgili herhangi bir bütçe düzenlemesine yer verilmiyor.

MHP de aynı şekilde bu konuya değinmiyor.

AKP'nin bildirgesinde de bakanlığın yapısına ilişkin bir düzenleme yer almazken, genel bütçede kültür-sanata ayrılan payın artırılacağı söyleniyor, fakat burada da bu bütçenin hangi kurum vasıtasıyla aktarılacağı ve artışın tahmini oranı ifade edilmiyor.

Devlet destekli kültür-sanat kurumlarının idari yapısının nasıl düzenleneceği sorusu da bildirgelerde yer tutuyor.

HDP bildirge metninde karar alma süreçlerinin yürütülmesinden bir sanat meclisinin sorumlu olacağı belirtiliyor. Kültür Bakanlığı bünyesinde oluşturulması planlanan bu sanat meclisinin sanatçılardan oluşacağı eklense de ayrıntılarına girilmiyor.

AKP bildirgesi “önümüzdeki dönemde kültür ve sanat alanının idari örgütlenmesini yeniden ele alacağız” derken bu idari örgütlenmenin nasıl dönüşmesi gerektiğine dair parti politikasının ayrıntılarına girmiyor. Bunu, TÜSAK'la ilgili geçmiş dönemde başlayan tasarıların tekrar gündeme getirileceğinin bir işareti olarak görmek mümkün.

CHP ise TÜSAK kanun tasarısını iptal edeceğini ve geniş katılım ile Kültür Stratejisi Belgesi oluşturacağını söylüyor. CHP de HDP gibi sanat kurumlarının yönetiminde ağırlıklı olarak sanatçıların görevlendirileceğini ifade ediyor ve devlet bünyesinde çalışanların özlük haklarında iyileştirme öngörüyor. İKSV'nin daha önce TÜSAK tartışmaları sonrası görüşünde belirttiği üzere “Bu kurumların yeniden yapılanmasına dair bir düzenleme yapılacaksa, konunun katılımcı, şeffaf ve mümkün olan en geniş konsensüse dayalı olarak, ayrı bir başlık hâlinde ele alınması” gerekiyor.

MHP ise kültür politikaları kapsamında kurumsal yapılandırma olarak sayılabilecek herhangi bir yapılandırma vaadine yer vermiyor.

Kalkınma stratejisinin parçası olarak kültür politikaları

Kültür-sanat alanı ürettiği ekonomik değerle de ön plana çıkıyor. Yine İKSV öneri metninde geçen “Kamu, kültürel zenginliği ekonomik değere dönüştürmek üzere kültür-sanat alanına düzenli şekilde destek sağlamalıdır” maddesi kültür-sanat faaliyetlerinin ekonomik katkısına dikkat çekiyor. İKSV öneri metninde geçen sponsorluk yasının genişletilmesi ve kültür-sanat faaliyetlerini içermesi, vergi oranlarının düşürülmesi ya da Milli Piyango gelirlerinin bir kısmının bu alana kaydırılması yapılabilecek düzenlemeler arasında yer alıyor. Bu alanda geliştirilecek fon ve teşvik mekanizmaları da yalnızca ekonominin canlanması için değil, sanatsal üretimin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi için hayati önemli bir rol oynuyor. Dört partinin de teşvik konusunu bildirgelerine dahil ettiğini görmek mümkün. Alandaki en önemli ihtiyaçlardan biri teşviklerin çeşitlenmesi ve artması olsa da, fon kriterleri, başvuru süreçleri ve yöntemlerinin şeffaf ve kolay erişilebilir bir sistemle belirlenmesi de bir o kadar önem arz ediyor. Sanatçılar desteklenirken de devlet ve bağımsız ayrımı yapılmadan tüm sanatçıların faydalanabileceği düzenlemelerin yapılması alanın sağlıklı gelişimini sağlayacaktır.

AKP bildirgesinde “destek ve teşviklerle sivil katkının artırılması” vurgulanırken, kamunun rolüne ilişkin net bir ifade yer almıyor. Öte yandan, bildirgede belirtilen sinema teşvikleri önemli bir ihtiyaç olmakla birlikte, “milli, dini, ahlaki ve folklorik değerlerin işlenmesine yönelik” oluşturulacağı söylenen teşvik mekanizmasının tüm tematik yaklaşımlara eşit mesafede olması önem taşıyor. AKP

bildirgesinde geçen kültürel etkinliklerin miktarının yanı sıra, kalitesinin artırılacağı vurgulanması kültür ve sanatta nicelik ve sayısal hedefler yerine nitelik odaklı bir yaklaşımın gelişmesi açısından dikkate değer.

MHP bildirgesinde de teşviklerden bahsediliyor, burada da “milli” vurgusu yapılıyor, Teşviklerin çeşitliliğe kucak açacak nitelikte olması sağlıklı bir toplumsal hayatın gelişimi açısından önem arz ediyor. MHP ayrıca “tüm sanat dallarının geliştirilmesi ve ... yaygınlaştırılması”nın sağlanacağını belirtiyor.

CHP ise bildirgesinde bu alandaki vergilerin asgari düzeye çekilmesi, sanatçıların sigorta primlerinin Kültür Bakanlığı tarafından ödenmesi gibi düzenlemelere yer veriyor.

HDP bildirgesinde ise vergilendirme vb. alanlarda yapılacak düzenlemelerden bahsedilmiyor; var olan teşviklerin adil dağıtımına vurgu yapıp “yaratıcılık teşviki”nden bahsediliyor.

AKP bildirgesinde geçen “kendi toplumu ve tarihiyle barışık kültür ve sanat insanlarının yetişmesi” ifadesi belirsizlik içeriyor; ağırlığın tüm sanat dallarında ve temalarda üretim yapan sanatçıları destekleyecek mekanizmaların yerleştirilmesine verilmesi gerekiyor.

Benzer bir ifade MHP bildirgesinde de yer alıyor: “Sanatçıların milli değerlerle barışık ve onu özümseyen bir anlayış içinde toplumsal ortak değerler etrafında kenetlenmeye yönlendirilmesi amacıyla topluma rol model olmaları temin edilecektir.” Sanatçılar desteklenirken kültür ve sanat alanının çeşitliliği ve çoksesliliği ile alanın bu özelliklerden beslendiği gözetilerek politikaların oluşturulması önem taşıyor.

Yerelleşme

Kültür politikalarının kent ve bölgelerin ihtiyaçlarına uygun şekilde yerel aktörler tarafından şekillendirilmesi ihtiyacı her geçen gün daha da artıyor. Bu noktada, İKSV metninde de tarif edilen çeşitli adımların izlenmesi yerelleşme politikalarının var olan ihtiyaçlara cevap verecek şekilde gelişimini sağlayabilir. Bu yolda yerel yönetimlerin kültür politikalarının oluşturulmasında etkin rol almasının yanı sıra, mekânların kültür-sanat etkinliklerinin gerekliliklerine uygun olarak tasarlanması ve kültür merkezlerinin alanda faaliyet gösteren aktörlerin katılımını teşvik eden bir yönetim modeline kavuşturulması önem taşıyor.

Özellikle **HDP** ve **AKP**'nin seçim bildirelerinde yerelleşmeye atıf yapılıyor. **CHP** yerelleşmeye vurgu yapmasa da, kentlerin kültür-sanat ana planının yapılacağını ve yerel yönetimlerin desteği ile kütüphane, tiyatro ve kursların açılacağını söylüyor.

MHP yerel bir nitelikten bahsetmeden “kültür merkezleri, bilimsel araştırma kurumları ve müzelerin yaygınlaştırılacağı” vaadinde bulunuyor.

AKP bildirgesinde “Yerel yönetimleri[n] kültür sanat alanındaki hareket kabiliyetinin artırılacağı”nın söylenmesi ve “kültürel tesislerin yerel yönetimlere devr[i]” önemli bir gelişme. Bu süreçlerin AKM gibi halihazırda var olan kültür merkezlerinin sayısı azaltılmadan, buraları kültür-sanat etkinliklerine açarak ilgili tüm aktörlerin katılımıyla sürdürülmesi ve mevcut kültür merkezlerinin içerik, kaynak, uzman personel vb. ihtiyaçlarının uzun vadeli bir plan dahilinde giderilmesi hayati önem taşıyor. Aynı şekilde, AVM'lerin ötesinde kültür-sanat etkinlerinin mahallelerdeki merkezlerde sürdürülmesi bu tür etkinliklere erişimi artıracaktır. Mekânların çok fonksiyonlu olmaktan çok, hedeflenen etkinliğe yönelik olması etkinliklerin niteliğini artıracaktır.

Son olarak, **HDP** bildirgesine bakıldığında “yerelden genele örgütlenme ve sergilenme” ifadesiyle yerleşme sürecinin altının çizildiği, fakat ayrıntılarına girilmediği görülüyor.

Yaratıcı sektörler

Yaratıcı sektörler yüksek katma değer yaratabilen sektörlerin başında yer alıyor. Yaratıcı sektörlerin kalkınma stratejisinin merkezi bir parçası hâline gelmesiyle güçlü bir ekonomi vizyonu oluşturulabilir. Ayrıca, bu sektörün gelişiminin önündeki engellerin kaldırılmasını da içermelidir. Bu anlamda **AKP** ve **CHP** bildirgelerinde belirtilen fikri mülkiyet haklarına yönelik düzenlemelerin ele alınma ihtimali olumlu bir gelişme olarak nitelenebilir. Yine her iki bildirgede yaratıcı sektörler için özel bir önem atfediliyor.

HDP bildirgesinde “sanatın örgütlenmesi ve sergilenmesinin önündeki fiziki engellerin kaldırılacağı” söylene de bu alanda yapılması planlanan düzenlemelere dair bilgi verilmiyor.

AKP bildirgesinde vakıf geleneğini yaşatmaya yapılan vurgu kâr amacı gütmeyen tüm kültür-sanat kurumlarının (vakıf, dernek, STK) faaliyetlerini kolaylaştıracak düzenlemelere yol açacak nitelikte olursa bir iyileşme yaratacağı söylenebilir. Ayrıca, düzenlemelerin İKSV öneri metninde kültür-sanat alanında çalışan vakıflarla ilgili olarak bahsedilen teslim ve hizmet ifalarında vergi oranlarının sıfırlanması konusunu içermesi ve kültür kurumlarının güncel ihtiyaçlarını karşılaması önem taşıyor.

MHP bildirgesinde vakıfların devletçe destekleneceğinin söylenmesi önemli bir vaat olmakla birlikte, bu vaatle ilgili ayrıntı verilmiyor. Ayrıca, vakıfları “varoluş amacına uygun hâle getirmek” ifadesi belirsizlik içeriyor.

AKP ve **CHP**'nin metinlerinde geçen sektöre verilecek tanıtım ve çeviri desteği önemli addedilebilir. Ayrıca, **HDP** ve **CHP**'nin bildirgelerinde sanatçıların sosyal haklarının desteklenmesi ve örgütlülüğüne yaptıkları vurgu da sektördeki çok önemli bir açığa işaret ediyor.

Sanat eğitimi ve veri bankası

Kültür ve sanat alanında doğru politikaların oluşturulabilmesi, alandaki ihtiyaçlardan yola çıkılarak önceliklerin belirlenebilmesi ve kaynakların en doğru şekilde kullanılabilmesi için alanla ilgili en güncel ve doğru verilerin kolay erişilebilir olması önemli. İstatistikî veriler, kültür politikalarında doğru stratejilerin izlenmesini sağlayacaktır. İKSV metninde de belirtildiği üzere “kültür tüketimi, kültür sektöründe istihdam, kültürün kent ve ülke ekonomisine katkısı” konularında bilimsel verilere ihtiyaç vardır.

AKP bildirgesinde dijitalleştirme, dijital arşivler, envanter çalışmalarından söz ediliyor. **CHP** sanal müze çalışmalarına değiniyor. **MHP** arşiv çalışmalarının altını çiziyor. Öte yandan, partilerin bildirgelerinde kültür-sanat alanında bilimsel veri toplanmasına yönelik bir vaat bulunmuyor.

İstatistikî verilere yönelik ihtiyaca ek olarak, bireyin kişisel gelişimi için kültür ve sanatın kapsamlı bir eğitim programının parçası olması gerekiyor. Ayrıca, bu eğitimin de çağın gereklerine uygun olarak tüm sanat disiplinleri ve geleneklerine eşit mesafede yaklaşması, öğrenenleri özgür ve yaratıcı düşünmeye teşvik etmesi olması önem taşıyor. Bilindiği üzere, sanat eğitimine erişim, kültüre erişim hakkının temel unsurlarından biri sayılıyor.

HDP ve **MHP** bildirgelerinde bu konuda bir vaat yer almıyor. **CHP** bildirgesinde “Kültür ve Sanat Eğitimi” adında ayrı bir başlık açılması ve bu alana daha fazla kaynak ayrılacağına söylenmiş olması kayda değer. **AKP** de sanat eğitimiyle ilişkili yorumlanabilecek düzenlemelere bildirgesinde yer veriyor. Bu düzenlemeler “dünya klasiklerinin okutulmasını” ve “kültür merkezlerinin amatör ve profesyonel sanatçıların sürekli eğitim gördüğü yerlere dönüştürülmesini” de kapsıyor. Ayrıca, “kültürel ve sanatsal değerlerimizin eğitim kurumlarında ele alınacağı” ifade ediliyor. Öte yandan, “Kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirmesi”nin amaçlandığı vurgulanan bu eğitim, ancak özgür ve yaratıcı düşünceyi teşvik etmesi durumunda amacına ulaşabilecektir.

Kültürel diplomasi

İKSV metninde geçen “kültürel çeşitliliği ve zenginliği yansıtacak kapsamlı etkinlik programlarının hazırlanması ve kültürel diplomaside geleceğin dünya kültürüne Türkiye’nin potansiyel katkısının vurgulanması”na yönelik politikalar aynı zamanda Türkiye’de üretilen sanatın küresel etkileşim ve görünürlüğüne de yardımcı olacaktır.

Partilerin bildirgelerini kültürel diplomasi perspektifinden değerlendirdiğimizde **AKP** bildirgesinde geçen “Yunus Emre Enstitüsünün ... kültürel ve sanatsal faaliyetlerini aktif bir biçimde sürdür[me] ve bilimsel araştırmalara verilen desteği artır[ma]”vaadi önemli gözükmeyle birlikte, aktif bir biçimde sürdürülecek bu faaliyetlerin Türkiye’deki kültür ve sanat alanındaki üretimin çok yönlülüğünü ve çeşitliliğini nitelikli programlarla yansıtmayı, ayrıca uluslararası etkileşime ve işbirliklerine açık olması da bir o kadar önemli.

MHP “uluslararası kültürel işbirliği programlarının geliştiril[mesi]”nden bahsetmekle birlikte, vaadini kimlik inşası üzerinden şekillendiriyor. Bu programların daha kapsayıcı bir yaklaşımla ele alınması ve kültürel çeşitliliğin tüm unsurlarına eşit mesafede durması önem taşıyor.

CHP’nin bildirgesinde kültürel diplomasiye özel bir vurgu yer almasa da edebiyatçılara yurtdışında verilecek tanıtım desteğinden bahsediliyor.

HDP’nin metninde ise kültürel diplomasi başlığı altında sınıflanabilecek bir vaat yer almıyor.

Sonuç

2015 seçimleri yaklaşırken dört büyük partinin bildirgelerinde önceki yıllara nazaran kültür-sanata daha geniş yer verdikleri, öte yandan konunun bildirgelerin sonlarına doğru yer aldığı görülüyor. Kültür-sanat ve daha genelinde kültür politikalarının önemi ve potansiyelinin hâlâ yeterince takdir edilmediği anlaşılabilir. Bildirgelerde politikaları anlatan vaatlerin ayrıntılı şekilde yer almaması ya da politika olarak adlandırılmayacak birtakım tekil faaliyetlerin metinlerde kendilerine yer bulması sorun olarak öne çıkıyor. Aynı şekilde bildirgelerin seçmenler için belirsiz ve çok anlamlı kalabilecek ifadelerden arındırılmadığı gözlemlenebilir. Ayrıca, kültür politikaları alanının kapsamını aşan, çok boyutlu meselelerin kültür-sanat başlığı altında değerlendirildiğini görmek mümkün. Kültür politikaları alanında bütüncül bir yaklaşım geliştirilebilmesi açısından kültür politikalarının kapsamının iyi tanımlanması gerekiyor.

Kültür-sanatın, etkileşimle zenginleşen ve sürekli gelişen doğasına uygun şekilde, korumacı olmaktan çok özgürleştirici, bütünlüklü, tüm dallara ve görüşlere eşit mesafede ve yeniliği teşvik edici politikalarla desteklenmesi gerekiyor. Yasal düzenleme ve karar alma süreçlerinin alanda faal olan farklı kesimlerin, uzmanların ve STK’ların katılımıyla şekillendirilmesi, alandaki aktörleri

ayırıştırıcı değil, birleştirici politikaların izlenmesi önem taşıyor. Alanın gelişimini ise, bu bildirgelerde yer alan olumlu tasarıların vaat olarak kalmaması ve gerekli iradenin gösterilmesi sağlayacak.